

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
KISALTMALAR.....	11

GİRİŞ

İran ve Türk Edebiyatlarında Husrev ü Şirin Hikâyesi.....	13
---	----

BİRİNCİ BÖLÜM

Âzerî'nin Biyografisi.....	27
----------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

Husrev ü Şirin Mesnevisinin İncelenmesi.....	57
A. Dış Yapı.....	57
1. Nazım Şekli.....	57
2. Vezin.....	57
3. Kafiye ve Redif.....	66
4. Dil ve Anlatım Özellikleri.....	73
B. İç Yapı.....	82
1. Hikâyenin Özeti.....	82
2. Genel Mesnevi Planına Göre Husrev ü Şirin'in Üç Temel Bölümünde Muhteva.....	86
a. Giriş Bölümü.....	86
b. Konunun İşlendiği Bölüm.....	87
c. Bitiş Bölümü.....	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Şeyhî ve Âzerî'nin Husrev ü Şirin Mesnevilerinin Dış Yapı (Şekil) ve İç Yapı (Muhteva) Özellikleri Bakımından Karşılaştırılması.....	89
SONUÇ	113
KAYNAKLAR	117

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Husrev ü Şirin'in Çevriyazılı Metni.....	123
1. Nüsha Tavsifi.....	123
2. Nüshanın İmla Özellikleri ve Çevriyazılı Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yol.....	124
3. Çevriyazı Sistemi.....	126
4. Çevriyazılı Metin.....	127
ÖZEL ADLAR DİZİNİ	241
TIPKI BASIM	243

ÖNSÖZ

Divan edebiyatının manzum ürünlerinden olan mesneviler arasında, ana çizgisi aşk ve macera olanlar önemli bir yer teşkil eder. Bu edebî gelenek içinde hemen her yüzyılda yazılmış olan bu eserler, sanat yönünün ön planda tutulması ve okuyucunun edebî zevkine hitap etmeleri bakımından, yazıldıkları dönemde bugünkü roman ve hikâyenin işlevine sahiptir. Konularını büyük ölçüde Arap ve İran edebiyatlarından alan bu eserler arasında yer alan Husrev ü Şirin (Ferhad u Şirin) mesnevileri, İran ve Türk edebiyatlarında büyük ilgi görmüş ve pek çok şair tarafından kaleme alınmıştır.

Husrev ü Şirin (Ferhad u Şirin) mesnevilerinin konusu, Sasani hükümdarlarından Husrev-i Perviz (M. 596-628) ile Ermen melikesinin yeğeni Şirin ve Şirin'in diğer âşığı Ferhad arasındaki iki aşk etrafında gelişen ve efsaneleşen olaylardan oluşmaktadır. Türk edebiyatına İran şairi Nizamî-i Gencevî (d.1141-ö.1203)'nin *Husrev ü Şirin* mesnevisinden tercüme yoluyla geçen bu hikâyeyi, Türk edebiyatında mesnevi konusu olarak işleyen şairlerden biri de XVI. yüzyıl şairi Âzerî (Muallimzade İbrahim Çelebi) (ö. 993/1585)'dir.

Biyografik kaynaklarda mesnevi şairi olarak tanımlanan Âzerî, başka şiirleri de bulunmakla birlikte, *Nakş-ı Hayal* adlı mesnevisi ile şöhret bulduğundan, edebiyat tarihlerinde de mesnevi şairi olarak tanınmıştır. Şairin hayatı ve eserleri hakkında bilgi veren kaynaklarda ve Türk edebiyatında yazılmış Husrev ü Şirin mesnevileri üzerine yapılmış çalışmalarda Âzerî'nin *Husrev ü Şirin*'inden söz edilmemiştir.

Âzerî'nin bugüne kadar varlığı bilinmeyen *Husrev ü Şirin* mesnevisinin tespit edilen tek nüshası, Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesinde Török O. 427 numarada kayıtlıdır. Elinizdeki kitabın konusu, Âzerî'nin adı geçen mesnevisidir.

Kitabın *Giriş* bölümünde *İran ve Türk Edebiyatlarında Husrev ü Şirin Hikâyesi* başlığı altında, hikâyenin kaynağı, söz konusu edebiyatlardaki tarihi seyri ve bu konuda eser veren şairler ve eserleri hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Âzerî'nin Biyografisi başlıklı *I. Bölümde* şairin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri ile ilgili bilgiler ele alınmıştır.

Husrev ü Şirin Mesnevisinin İncelenmesi başlıklı *II. Bölümde*, eserin dış (şekil) ve iç (muhteva) yapı incelemesine ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir.

III. Bölümde, hikâyenin Anadolu sahasındaki en güzel örneği kabul edilen XV. yüzyıl şairi Şeyhî (ö. 1431) ve Âzerî (ö. 1585)'nin *Husrev ü Şirin* mesnevileri dış ve iç yapı özellikleri bakımından karşılaştırılarak, Âzerî'nin söz konusu eserinin edebî değerine ilişkin tespitler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Sonuç başlığı altında, kitaba konu edilen *Husrev ü Şirin* mesnevisi ve şairi hakkındaki değerlendirmelerle ilgili sonuçlara değinilmiştir.

IV. Bölümde ise, *Husrev Şirin* mesnevisinin tespit edilen tek nüshası tanıtılmış ve bu nüshanın çevriyazılı metni hazırlanırken izlenen yola ilişkin açıklamalardan sonra, mesnevinin çevriyazılı metnine yer verilmiştir.

Özel Adlar Dizininde, çevriyazılı metinde geçen özel adlar alfabetik olarak sıralanıp, karşılıklarına yer aldıkları beyit numaraları verilmiştir.

Tıpkıbasım başlığı altında Âzerî'nin *Husrev ü Şirin* mesnevisinin Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi Török O. 427 numarada kayıtlı ve tespit edilebilen tek yazma nüshasının tıpkıbasımını almaktadır.

XVI. yüzyıl divan şairlerinden Âzerî İbrahim Çelebi'nin kaynaklarda bugüne kadar varlığından söz edilmeyen *Husrev ü Şirin* mesnevisinin, tespit edilen tek nüshası üzerine yaptığım bu çalışma ile söz konusu mesnevinin edebî değerinin ve Türk edebiyatı tarihindeki yerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın konuyla ilgilenenlere gereken faydayı sağlamasını umuyorum.

Bu kitabı hazırlarken yardım ve desteğini gördüğüm herkese şükran borcum var. Öncelikle, *Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesindeki Türkçe El Yazmaları Kataloğu*'nu hazırlarken Âzerî'nin *Husrev ü Şirin*'ini tespit eden ve yazmanın fotokopisini vererek çalışma imkânı sağlayan hocam Prof. Dr. İsmail Parlatur'a teşekkür ederim. Her ne zaman kendisinin yardımına ihtiyaç duysam bilgi, destek ve önerilerini sonuna kadar benimle paylaşan kıymetli hocam Prof. Dr. Abdulkadir Gürer'e çok teşekkür ederim. Âzerî'nin, şiir mecmualarından derle-

diği bazı Őiirlerini bu çalışmada değerlendirmem için benimle paylaşan saygıdeğer hocam Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'a; eserin söz konusu nüshasını bu çalışmadan önce tanıttığım makaleyi hazırlarken değerli görüşlerinden faydalandığım hocam Prof. Dr. Fatma Sabiha Kutlar Ođuz'a çok teşekkür ederim. Deđerli destek, yardım ve emekleri için sevgili dostum ve editörüm Doç. Dr. Ayře Yıldız'a; dil ile ilgili konularda her zaman olduğu gibi bu kez de bilgilerine başvurduğum değerli hocam Doç. Dr. Pařa Yavuzarslan'a; sevgili arkadaşlarım Yrd. Doç. Dr. Bilal akıcı, Yrd. Doç. Dr. Ebubekir Sıddık şahin ve Yrd. Doç. Dr. Gökhan Tunç'a; Arř. Gör. Selda Alparslan, Okutman Yaprak Uçar ve Arř. Gör. Ahmet Zahid Demirciler'e gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Ülkü etinkaya
Ankara-2015